

Nauki Społeczno-Humanistyczne Соціально-Гуманітарні Науки Social and Human Sciences

Research areas. The Editorial Board. Contacts	Rejestracja czasopisma. Official documents. Foto	Video	Rules for Authors. Archive issues of the journal	Volumes (Contentes)	Search	Login	io.ua
---	--	-------	--	---------------------	--------	-------	-------

Shpak, Viktor, 2017. SKETCHS OF METHODOLOGY OF RESEARCH OF PUBLISHING BUSINESS. Polish-Ukrainian scientific journal, 03 (15).

НАЧЕРКИ З МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАВНИЧОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 007 : 001.8 (477)

Шпак, Віктор,

доктор історичних наук, доцент,
Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна, Київ),
Інститут журналістики,
кафедра видавничої справи та редагування,
професор,
victorshpak@ukr.net

АНОТАЦІЯ

Роль друкованого слова у розбудові незалежної України має вирішальне значення. Воно формує суспільно-політичну думку, впливає на ментальність українського народу, його духовне життя та відродження історичних традицій, на розвиток економіки. Комплексний системний аналіз видавничої справи поєднує всі взаємозалежні складові видавничого процесу, в основі якого знаходиться видавниче підприємство.

Пропонована стаття присвячена аналізу сучасних методів та методології дослідження історії

АНОТАЦІЯ

Роль друкованого слова у розбудові незалежної України має вирішальне значення. Воно формує суспільно-політичну думку, впливає на ментальність українського народу, його духовне життя та відродження історичних традицій, на розвиток економіки. Комплексний системний аналіз видавничої справи поєднує всі взаємозалежні складові видавничого процесу, в основі якого знаходиться видавниче підприємство.

Пропонована стаття присвячена аналізу сучасних методів та методології дослідження історії видавничого підприємства, його змісту та етапів розвитку.

Автором зроблена спроба узагальнити методологічну основу досліджень, що спираються на головні принципи історизму та наукової об'єктивності, фундаментальні положення як вітчизняних, так і окремих зарубіжних історико-філософських, політичних концепцій стосовно закономірностей та певних специфічних особливостей становлення і розвитку видавничої справи.

Ключові слова: аналіз, видавниче підприємство, історія, книговидання, метод, методологія, синтез, статистика.

SKETCH OF METODOLOGY OF RESEARCH OF PUBLISHING BUSINESS

Shpak, Viktor,

Doctor of Historical Sciences, docent,
Borys Grinchenko University of Kyiv (Ukraine, Kyiv),
Institute of Journalism,
Department of Publishing and Editing,
Professor,
victorshpak@ukr.net

REFERENCES

The role of the printed word in the development of independent Ukraine is crucial. It forms a socio-political thought, affects the mentality of the Ukrainian people, its spiritual life and the revival of historical traditions, and the development of the economy. Comprehensive system analysis of publishing combines all interconnected components of the publishing process, which is based on publishing business.

The proposed article is devoted to the analysis of modern methods and methodology of the study of the history of publishing business, its content and stages of development.

The author made an attempt to generalize the methodological basis of research based on the basic principles of historicism and scientific objectivity, the fundamental provisions of both domestic and individual foreign historical, philosophical and political concepts on the laws and certain specific features of the formation and development of publishing.

It is concluded that the applying of general scientific and special methods and approaches makes it possible to trace the main stages and trends in the development of the publishing business, to clarify its specificity, its role and place at different stages of its development. It is possible to carry out research tasks on a systematic and complex analysis of the state of small publishing business, its impact on the development of civil society through the formation of the middle class and the comprehensive democratization of all state and state institutions based on empirical and theoretical methods of research.

Key words: analysis, publishing business, history, book publishing, method, methodology, synthesis, statistics.

Мале підприємництво має свою давню історію, але особливого розвитку воно досягло в останні десятиліття минулого тисячоліття. Про це свідчить досвід промислово розвинутих країн, таких, як США, Велика Британія, Німеччина, Японія, Франція, Італія, в економіці яких йому належить значне, а за низкою показників і провідне місце. Тут на долю малого бізнесу припадає лівова частка підприємств, майже половина виробництва валового національного продукту, він виступає роботодавцем для понад 50 % працездатного населення. На початку 90-х Україна, обравши ринковий шлях розвитку, показала «зелене світло» розвитку підприємницької ініціативи.

Дослідження процесів розвитку малого бізнесу є особливо актуальним для країн перехідної економіки і сьогодні, коли економічні і соціальні проблеми продовжують загострюватися. Досліджуючи його, важливо розглянути всі процеси, що відбувалися в історичній послідовності та у порівнянні зі станом справ в інших країнах світу. Саме це дає змогу дослідити проблему всебічно і системно.

Актуальність цього питання підтверджує практика розвинених країн світу, де малий бізнес вносить вагомий внесок не тільки в економічне процвітання країн, а і в гармонізацію соціальних відносин у суспільстві.

Роль друкованого слова у розбудові незалежної України має вирішальне значення. Воно формує суспільно-політичну думку, впливає на ментальність українського народу, його духовне життя та відродження історичних традицій, на розвиток економіки. Перехід до сучасного інформаційного ладу і нової системи соціальних відносин є складним й суперечливим. Не так просто відмовитись від заідеологізованих нашарувань недавнього минулого і зберегти свої засадничі принципи в умовах боротьби за створення нової демократичної політичної культури.

Окремі аспекти зазначених проблем досліджувалися вітчизняними науковцями, зокрема: Ю. Алексеєвим, О. Афоніним, В. Бебиком, Ю. Бондарем, Б. Дурняком, В. Здоровогою, В. Івановим, В. Карпенком, І. Крупським, С. Кульчицьким, В. Лизанчуком, І. Михайлиним, А. Москаленком, Б. Потятиником, В. Різуном, М. Романюком, Ф. Рудичем, М. Сенченком, В. Теремком, М. Тимошиком, А. Чічановським, В. Шклярком та іншими.

Аналіз наявних досліджень дає підстави і основу для пошуку нових підходів і рішень у вивченні розвитку медійного середовища, книговидавничої справи, національного інформаційного простору.

Необхідність розробки обраної теми посилюється також й відсутністю у вітчизняній науці спеціального дослідження, яке б містило комплексний системний аналіз видавничої справи, поєднувало всі взаємозалежні складові видавничого процесу. Такий висновок підтверджує і один з фундаторів науки про соціальні комунікації професор В.В. Різун: «...Історія становлення у нашій країні наук про соціальні комунікації (від постанови Кабміну [1]) передбачає створення своєї методології та теорії дослідження, а також починається історія цих наук.

Взагалі стан української науки, що охоплює комунікаційну тематику, — особливий. За останнє двадцятиріччя з'явилося багато монографій, дисертацій, наукових статей, навчальних посібників та підручників, проведено багато наукових і науково-практичних конференцій з комунікаційної тематики, — відбулося накопичення досвіду і знань у вивченні комунікаційних питань. Однак наявність системного знання у цій галузі залишається під сумнівом» [2]. Саме це й обумовило тему, мету і завдання даної статті.

Мале підприємництво має свою давню історію, але особливого розвитку воно досягло в останні десятиліття минулого тисячоліття. Про це свідчить досвід промислово розвинутих країн, таких, як США, Велика Британія, Німеччина, Японія, Франція, Італія, в економіці яких йому належить значне, а за низкою показників і провідне місце. Тут на долю малого бізнесу припадає лівова частка підприємств, майже половина виробництва валового національного продукту, він виступає роботодавцем для понад 50 % працездатного населення. На початку 90-х Україна, обравши ринковий шлях розвитку, показала «зелене світло» розвитку підприємницької ініціативи.

Дослідження процесів розвитку малого бізнесу є особливо актуальним для країн перехідної економіки і сьогодні, коли економічні і соціальні проблеми продовжують загострюватися. Досліджуючи його, важливо розглянути всі процеси, що відбувалися в історичній послідовності та у порівнянні зі станом справ в інших країнах світу. Саме це дає змогу дослідити проблему всебічно і системно.

Актуальність цього питання підтверджує практика розвинених країн світу, де малий бізнес вносить вагомий внесок не тільки в економічне процвітання країн, а і в гармонізацію соціальних відносин у суспільстві.

Роль друкованого слова у розбудові незалежної України має вирішальне значення. Воно формує суспільно-політичну думку, впливає на ментальність українського народу, його духовне життя та відродження історичних традицій, на розвиток економіки. Перехід до сучасного інформаційного ладу і нової системи соціальних відносин є складним й суперечливим. Не так просто відмовитись від заідеологізованих нашарувань недавнього минулого і зберегти свої засадничі принципи в умовах боротьби за створення нової демократичної політичної культури.

Окремі аспекти зазначених проблем досліджувалися вітчизняними науковцями, зокрема: Ю. Алексеєвим, О. Афоніним, В. Бебиком, Ю. Бондарем, Б. Дурняком, В. Здоровогою, В. Івановим, В. Карпенком, І. Крупським, С. Кульчицьким, В. Лизанчуком, І. Михайлиним, А. Москаленком, Б. Потятиником, В. Різуном, М. Романюком, Ф. Рудичем, М. Сенченком, В. Теремком, М. Тимошиком, А. Чічановським, В. Шклярком та іншими.

Аналіз наявних досліджень дає підстави і основу для пошуку нових підходів і рішень у вивченні розвитку медійного середовища, книговидавничої справи, національного інформаційного простору.

Необхідність розробки обраної теми посилюється також й відсутністю у вітчизняній науці спеціального дослідження, яке б містило комплексний системний аналіз видавничої справи, поєднувало всі взаємозалежні складові видавничого процесу. Такий висновок підтверджує і один з фундаторів науки про соціальні комунікації професор В.В. Різун: «...Історія становлення у нашій країні наук про соціальні комунікації (від постанови Кабміну [1]) передбачає створення своєї методології та теорії дослідження, а також починається історія цих наук.

Взагалі стан української науки, що охоплює комунікаційну тематику, — особливий. За останнє двадцятиріччя з'явилося багато монографій, дисертацій, наукових статей, навчальних посібників та підручників, проведено багато наукових і науково-практичних конференцій з комунікаційної тематики, — відбулося накопичення досвіду і знань у вивченні комунікаційних питань. Однак наявність системного знання у цій галузі залишається під сумнівом» [2]. Саме це й обумовило тему, мету і завдання даної статті.

Працюючи з масивами даних, основу яких складають звітні дані Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Державного комітету статистики України, Державної податкової адміністрації України, Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, Державного комітету телебачення та радіомовлення, офіційні публікації Європейського Союзу, Світової організації торгівлі, Світового банку, законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють відносини власності в Україні, громадських організацій та підприємницьких структур тощо, використовуються методи математичної статистики. Статистичний метод, науковці використовують при аналізі виробництва і збуту видавничої продукції в її кількісному і якісному вимірах, тематичному та мовному аспектах.

Діалектичний і абстрактно-логічний методи застосовують під час дослідження сутності понять і визначень «підприємець», «підприємство», «малий бізнес», «мале підприємство», «підприємство», «фірма», «компанія». Тим самим здійснюючи формалізацію термінів і понять. Часто-густо корисним стає просте абстрагування шляхом усунення деяких реальних властивостей, ідеалізація, зокрема, таких об'єктів, як ринкова економіка, демократія, середній клас тощо. Допускалася певна схематична аксіоматизація, наприклад, ринкова економіка – середній клас – демократія – заможне громадянське суспільство.

Вибудовуючи ланцюжок залежності стану видавничої галузі від економічних, соціальних, політичних факторів, в нагоді стає метод синтезу. Розділяючи і досліджуючи окремі економічні чинники впливу, використовують науковий аналіз при дослідженні умов формування підприємницького середовища та малого бізнесу. Методи прямого аналізу та синтезу дають можливість отримати первинну інформацію у вигляді сукупності емпіричних тверджень, а також виявити тенденції та закономірності видавничої справи. Для вивчення сутності видавничого підприємництва використовується теоретичний аналіз і синтез. Окремі складові дослідження, наприклад, становлення та роль середнього класу можна опрацювати методом структурно-генетичного аналізу і синтезу, завдяки чому доцільно поглиблено вивчити причинно-наслідкові зв'язки поведінки цієї частки суспільства, до якої, як правило, належать працівники видавничої галузі.

Проблемно-хронологічний аналіз є корисним при реконструкції історії розвитку та формуванні законодавчої бази підприємництва, видавничого бізнесу.

Системний метод передбачає, по-перше, розгляд малого підприємства, видавничої галузі як системи, тобто як відокремленої множини взаємодіючих елементів; по-друге, визначення умов формування малого бізнесу, становлення та розвитку видавничого підприємства, його складу тощо, як взаємопов'язаних елементів і частин системи; по-третє, виявлення зовнішніх зв'язків системи, таких як вплив на розвиток економіки країни, на формування громадянського суспільства, підвищення добробуту соціуму та з'ясування головних чинників цих зв'язків; по-четверте, визначення функції самої системи малого підприємства взагалі і видавничого бізнесу зокрема та її ролі та місця в суспільно-економічній структурі країни; по-п'яте, загальний аналіз структури і функцій системи малого підприємства видавничої галузі та виявлення на цій основі проблемних аспектів та шляхів їх усунення. Саме цей метод дає змогу дослідити еволюцію видавничої справи як складової малого підприємства у вигляді цілісного процесу, що має історично-поступальний характер.

Елементи системно-структурного та типологічного методів можна використати для розкриття функцій видавничого підприємства, видавничих організацій, видавничих підприємств, торговельно-видавничих мереж та

Елементи системно-структурного та типологічного методів можна використати для розкриття функцій видавничих підприємств: видавничих редакцій, поліграфічних підприємств, торговельної мережі та поділу їх на певні тематико-типологічні групи.

Виявленню загальних закономірностей у підприємницькій діяльності видавничої галузі сприяє поєднання дедуктивного та індуктивного методів наукового пізнання, що здійснюється на основі аналізу емпіричних даних та використанню узагальнених теоретичних положень дослідників малого бізнесу, книговидання та засобів масової інформації.

Важливими є загальноісторичні методи дослідження. Кожен елемент системи має розглядатися як такий, що у своєму розвитку проходить низку етапів: становлення (виникнення), початковий розвиток, стає функціонування, перехід в інший якісний стан. Наприклад, стан розвитку того чи іншого елемента сучасної видавничої системи бажано розглядати з урахуванням ситуації, що була на початок 90-х років минулого століття, тобто за часів СРСР. Історико-порівняльний метод слугує при зіставленні характеристик різних елементів системи з відповідними закордонними аналогами. Наприклад, розвиток малого бізнесу в Україні та США чи ЄС; середній клас в Україні та розвинених країнах світу, система реалізації видавничої продукції на теренах нашої країни та в Канаді тощо.

Метод історичної герменевтики можна застосувати для реконструювання настроїв і оцінок різних суспільних груп щодо підприємницької діяльності у радянські часи, коли відбувалося протиборство соціалістичної і капіталістичної моделей розвитку. Характерними для того часу було повне неприйняття приватної власності, а підприємництво нерідко розглядалося як спекуляція.

Поруч із загальноісторичними методами важливо також застосовувати методи суміжних галузей, що зумовлено міждисциплінарною природою досліджуваного явища. За допомогою критико-конструктивного методу можна здійснити аналіз сучасних інтерпретацій взаємовпливу видавничої продукції та рівня демократизації суспільства. Завдяки методу причинних зв'язків – виявити залежність стану національної видавничої справи від демократичності суспільства, впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, глобальних процесів.

Структурно-функціональний аналіз дає можливість поглибити розуміння зв'язку громадянського суспільства та засобів масової інформації, з'ясувати, взаємозалежність рівня демократії в суспільстві від наявності вільних і незалежних засобів масової інформації та навпаки.

Висновки.

Методологічною основою досліджень розвитку видавничого підприємства є головні принципи історизму та наукової об'єктивності. Використання загальнонаукових і спеціальних методів та підходів дає можливість простежити основні етапи й тенденції розвитку видавничого бізнесу, з'ясувати його специфіку, роль та місце на різних етапах його розвитку. Спираючись на емпіричні та теоретичні методи дослідження, можна реалізувати поставлені завдання досліджень щодо системного і комплексного аналізу стану малого видавничого бізнесу, його впливу на процеси розбудови громадянського суспільства через формування середнього класу та всебічну демократизацію усіх суспільних і державних інституцій.

Крім того, комплексне застосування ретроспективного, ситуативного та перспективного підходів

специфіку, роль та місце на різних етапах його розвитку. Спираючись на емпіричні та теоретичні методи дослідження, можна реалізувати поставлені завдання досліджень щодо системного і комплексного аналізу стану малого видавничого бізнесу, його впливу на процеси розбудови громадянського суспільства через формування середнього класу та всебічну демократизацію усіх суспільних і державних інституцій.

Крім того, комплексне застосування ретроспективного, ситуативного та перспективного підходів дозволяє простежити історично зумовлені загальні світові тенденції розвитку як книговидавництва та ЗМІ, так і видавничих підприємницьких структур, поглянути на український інформаційний простір як складову національної безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про доповнення переліку галузей науки, з яких може бути присуджений науковий ступінь» № 1718 від 13.12.06 : за станом на 10 квіт. 2017 р. [Електронний ресурс] / Кабмін України. – Офіц. джерело : сайт ВР України. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1718-2006-p>
2. Різун В.В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій [Електронний ресурс] / В. В. Різун // Психолінгвістика. – 2012. – Вип. 10. – С. 305–314. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_44 (28.03.17).
3. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень : підручник / Д.М. Стеченко , О.С. Чмир. – К. : Знання, 2007.— 317 с.
4. Большой энциклопедический словарь [Електронний ресурс] / Большой энциклопедический словарь : [сайт] / Библиотека – Режим доступу : <http://www.vedu.ru/bigencdic/50144/> (25.11.16). – Назва з екрана.
5. Філософія : підруч. [Електронний ресурс] / за заг. ред. М.І. Горлача, В.Г. Кременя. – Х. : Консум, 2001.– 672 с. – Режим доступу : <http://readbookz.com/book/179/6247.html> (28.11.16). – Назва з екрана.
6. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: навч. посіб. [Електронний ресурс] / Г.С. Цехмістрова. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с. – Режим доступу : <http://politics.elib.org.ua/pages-1109.html> (28.11.16). – Назва з екрана.

REFERENCES:

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro dopovnennâ pereliku galuzej nauki, z âkykh mozhe buty prysudzheno nauchkovti stupin" № 1718 vid 13.12.06: za stanom na 10 kvitnia 2017 r. - Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1718-2006-p/>
2. Rizun, V.V. (2012). Nacherky do metodologiyi doslidzhen socialnykh komunikatcii. Psykholingvistyka, Vyp. 10, S. 305-314. - Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_44 (28.03.17).
3. Stechenko, D.M., Chmyr, O.S. (2007). Metodologiya naukovtkh : pidruchnyk / D.M.Stechenko, O.S. Chmyr. Kyiv : Znannia. - 317 s.
4. Bolshoi éntciklopedicheskii slovar. Biblioteka - Available at: <http://www.vedu.ru/bigencdic/50144/> (25.11.16).
5. Filosofia: pidruch. / za zag. red. M.Í. Gorlacha, V.G. Kremenia (2001). H. : Consum. - 672 s. -- Available at : <http://readbookz.com/book /179/6247.html> (28.11.16).
6. Cekhmistrova, G.S. (2003). Osnovy naukovykh doslidzhen: navch. posib. Kyiv: Vydavnychiy Dim «Slovo». - 240 s. - - Available at: <http://politics.elib.org.ua/pages-1109.html> (28.11.16).